

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

Ekonomska gimnazija, Splošna gimnazija

EKONOMIJA

Ekonomska gimnazija

Obvezni predmet in matura (280 ur)

Splošna gimnazija

Izbirni predmet in matura (280 ur)

Učni načrt

Ljubljana 2020

Ekonomska gimnazija, Splošna gimnazija

EKONOMIJA

Ekonomska gimnazija, Obvezni predmet in matura (280 ur)

Splošna gimnazija, Izbirni predmet in matura (280 ur)

Učni načrt

Avtorji besedila:

doc. dr. **Lidija Kodrin**, II. gimnazija Maribor, Fakulteta za komercialne in poslovne vede Celje

izr. prof. dr. **Petra Došenović Bonča**, Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta

mag. **Maja Urlep**, Srednja ekonomska šola in gimnazija Maribor

mag. **Jan Žitnik**, Zavod RS za šolstvo

Recenzenta:

izr. prof. dr. **Aleksandar Kešeljević**, Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta

Irena Papac, Ekonomska gimnazija in srednja šola Radovljica

Učni načrt je posodobitev učnega načrta Ekonomija, ki ga je Strokovni svet RS za splošno izobraževanje sprejel na 110. seji 14. 2. 2008.

Jezikovni pregled: Mira Turk Škraba

Izdala: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport ter Zavod RS za šolstvo

Za ministrstvo: dr. **Simona Kustec**

Za zavod: dr. **Vinko Logaj**

Prva spletna izdaja

Ljubljana, 2020

Sprejeto na 205. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje 20. 2. 2020.

Objava na spletni strani:

http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2020/programi/gimnazija/ucni_nacrti.htm

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

[COBISS.SI-ID=17021443](https://nuk.ub.uni-lj.si/COBISS.SI-ID=17021443)

ISBN 978-961-03-0492-0 (Zavod RS za šolstvo, pdf)

KAZALO

1. OPREDELITEV PREDMETA.....	1
2. SPLOŠNI CILJI/KOMPETENCE.....	2
3. VSEBINE IN UČNI CILJI	3
4. STANDARDI ZNANJA IN MINIMALNI STANDARDI ZNANJA	23
5. DIDAKTIČNA PRIPOROČILA	25
6. MATERIALNI POGOJI.....	27
7. ZNANJA IZVAJALCEV	28

1. OPREDELITEV PREDMETA

Ekonomija je temeljni strokovni predmet, ki posreduje ekonomska znanja, pomembna za razumevanje gospodarstva. V svoji osnovi ekonomija pojasnjuje, kako družba učinkovito uporablja redke razpoložljive vire za proizvodnjo potrebnih dobrin in kako te dobrine razdeljuje med ljudi. Omogoča nam razumeti delovanje ekonomskih subjektov, razumevanje našega ekonomskega in družbenega okolja in sprejemanje racionalnih ekonomskih odločitev. Pri predmetu ekonomija želimo dijakom¹ pokazati, da ekonomija ni le abstraktna znanost, ampak praktična veda, ki pojasnjuje vsakodnevno ekonomsko življenje ljudi.

Splošno razumevanje delovanja tržne družbe in njenih pomanjkljivosti omogoča lažje vključevanje v družbo. Znanja, ki jih dijaki pridobijo pri tem predmetu, jim omogočajo, da se razvijejo v aktivne, informirane in odgovorne državljane, ki s svojim delovanjem na lokalni, nacionalni ali globalni ravni prispevajo k reševanju ekonomskih vprašanj, od katerih je odvisna kakovost življenja v naši družbi. Spodbuditi želimo skrb za globalna in lokalna vprašanja in dijake ozavestiti o njihovi odgovornosti kot državljanov vse bolj povezanega sveta. Cilj predmeta ekonomija je razvijanje vrednot in stališč, ki bodo dijakom pomagale doseči določeno osebno zavzetost pri poskusu reševanja teh vprašanj in razumevanje vloge državne regulacije.

Predmet omogoča lažjo izbiro smeri nadaljnega izobraževanja na ekonomskoposlovnem področju, hitrejše dojetje ekonomske teorije in ekonomskih procesov pri poglobljanju znanj v terciarnem izobraževanju in razvijanje kompetenc, veščin in spretnosti, ki dijakom omogočajo učinkovit študij ter poznejšo uporabo znanja v delovnem procesu.

Ekonomija je v programu ekonomske gimnazije štiriletni obvezni predmet, ki dijake pripravlja na maturo. Predmetu je v tem programu namenjenih skupno 280 ur pouka za spoznavanje in razvijanje splošnih znanj in pripravo na maturo. Na ekonomskih gimnazijah lahko za posebna strokovna znanja, namenjena poglobljenemu razumevanju ekonomske teorije in zadovoljevanju individualnih interesov dijakov in učiteljev, dodajo do 105 ur pouka. Ta znanja tudi omogočajo večjo primerljivost (prehodnost) s programi strokovnega in poklicnega izobraževanja, ki dijakov ne pripravljajo na maturo. Pripravi na maturo je v četrtem letniku namenjenih najmanj 70 ur pouka. V programu Gimnazija ekonomijo izvajamo kot izbirni predmet v tretjem in četrtem letniku v skupnem obsegu 280 ur.

¹ V tem učnem načrtu izraz dijak velja enakovredno za dijaka in dijakinjo. Enako velja izraz učitelj enakovredno za učitelje in učiteljice.

2. SPLOŠNI CILJI/KOMPETENCE

Pri predmetu ekonomija dobijo dijaki temeljna ekonomska znanja, ki jim omogočajo:

- razvijanje zavesti o pomenu gospodarnega ravnanja z omejenimi viri;
- razumevanje tržnih zakonitosti in tržnih pomanjkljivosti ter njihovega vpliva na dogajanja v sodobni družbi;
- razumevanje dejavnikov ponudbe in povpraševanja ter dejavnikov gospodarske rasti;
- razumevanje mikroekonomskih in makroekonomskih teorij in konceptov ter njihove uporabe v resničnem svetu;
- poznavanje slovenskega in svetovnega gospodarstva;
- zavedanje o nujnosti etičnega in družbeno odgovornega ravnanja ter upoštevanje načel trajnostnega razvoja za dolgoročno blaginjo ljudi;
- sprejemanje ekonomskih odločitev v dobrobit sebe in družbe, v kateri živijo;
- razumevanje neenakosti in družbenih izzivov naraščajoče neenakosti.

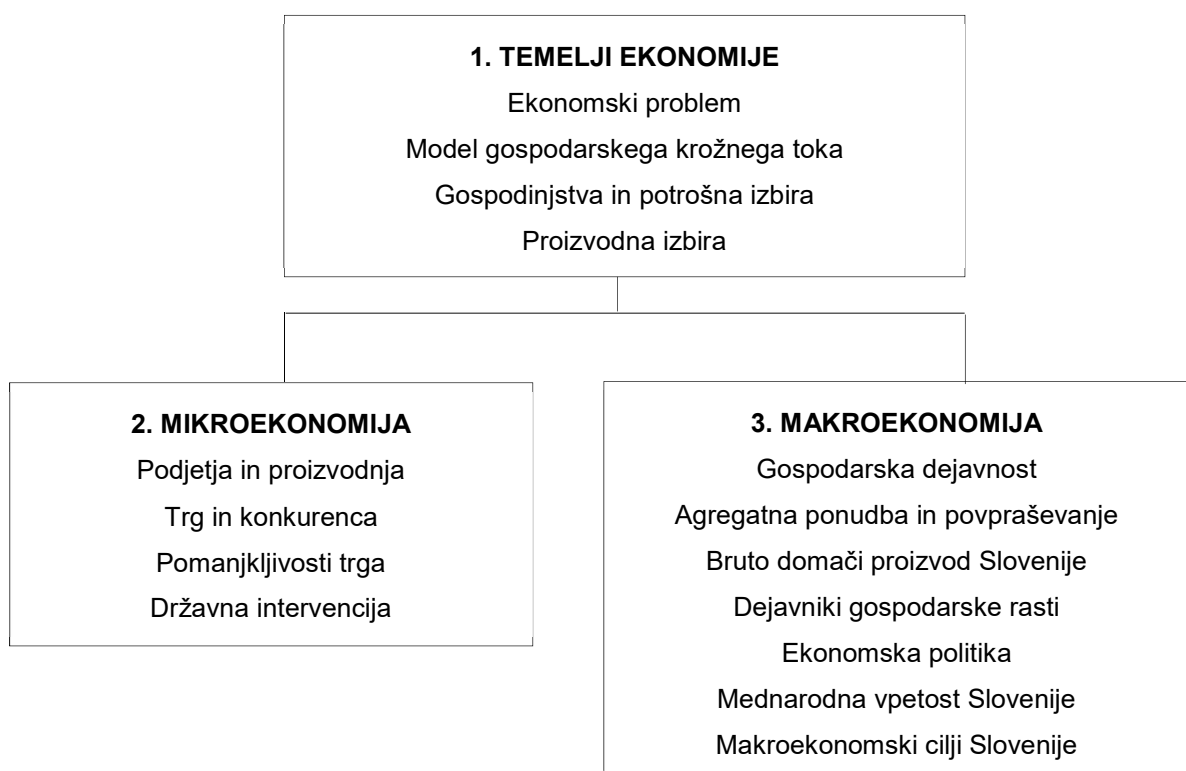
Dijaki pri predmetu ekonomija razvijajo naslednje sposobnosti in kompetence:

- logično presojanje vzročno-posledičnih soodvisnosti ekonomskih pojavov in zakonitosti;
- kritično presojanje ekonomskih odločitev gospodinjstev, podjetij in države v tržnem gospodarstvu;
- analitično mišljenje in praktična uporaba pridobljenih ekonomskih znanj pri analiziranju aktualnih ekonomskih problemov;
- samostojno odločanje in načrtovanje dela oziroma sodelovanje pri načrtovanju;
- iskanje dodatne literature, aktualnih člankov z uporabo knjižničnih informacijskih virov;
- reševanje problemov, sodelovanje, ustvarjalnost in razvoj kritičnega mišljenja;
- uporaba matematičnih znanj kot analitičnega orodja, ki pomaga razumeti ekonomske zakone in trende;
- javno nastopanje s pripravo predstavitev s sodobnimi avdiovizualnimi pripomočki;
- sporazumevanje v maternem jeziku;
- poznavanje ključnih ekonomskih pojmov v tujih jezikih;
- digitalna pismenost – uporaba znanja s področja sodobnih informacijsko-komunikacijskih tehnologij in njegovo povezovanje z ekonomskim znanjem;
- učenje učenja in zavedanje pomena in nujnosti vseživljenjskega učenja;
- socialne in državljanske kompetence;
- samoiniciativnost in podjetnost;
- kulturna zavest in izražanje.

3. VSEBINE IN UČNI CILJI

Pri predmetu ekonomija je vsebina razdeljena na tri vsebinske sklope, ki so ponazorjeni v tabeli. Ti trije deli predstavljajo postopni logični prehod:

- **od splošnega k aplikativnemu**, tj. od najsplošnejših ekonomskih (teoretskih) pojmov, ki se postavljajo univerzalno, zunajčasovno (ob predvidevanju racionalnega posameznika oziroma podjetja, brez konkretnih zgodovinskih okoliščin ali organizacijskih oblik), do razumevanja svetovnega (sodobnega, današnjega) in nato slovenskega gospodarstva,
- **od univerzalnega abstraktnega v konkretno, zgodovinsko dano, dejavno gospodarstvo**, v katerem dijaki živijo in katerega problematiko zato sorazmerno neposredno čutijo in dojemajo.

Učni načrt navaja delitev znanj na obvezna in izbirna. Obvezna znanja so opredeljena kot znanja, potrebna za splošno izobrazbo, in so namenjena vsem dijakom, zato jih mora učitelj obvezno obravnavati. Izbirna znanja opredeljujejo dodatna ali poglobljena znanja, ki jih učitelj obravnava glede na zmožnosti in interese dijakov. V tabeli so obvezna znanja pisana pokončno, izbirna znanja pa poševno.

3.1 TEMELJI EKONOMIJE

Vsebine	Operativni cilji
Omejenost virov in problem izbire	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opredelijo ekonomski problem; • razložijo pojem potrebe in dobrine; • opredelijo dejavnike proizvodnje (delo, narava, kapital, podjetništvo); • pojasnijo, da pomanjkanje obstaja, ker so proizvodni dejavniki omejeni in potrebe neskončne; • pojasnijo, da ekonomija preučuje alokacijo virov za zadovoljevanje potreb; • pojasnijo, da so tri osnovna ekonomska vprašanja, na katera mora odgovoriti vsak gospodarski sistem: Kaj in koliko proizvajati? Kako proizvajati? Za koga proizvajati?; • preučijo pomen trajnostnega razvoja z vidika redkosti in omejenosti virov.
Model gospodarskega krožnega toka	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • razlikujejo med naravnim in tržnim gospodarstvom; • pojasnijo vlogo ekonomskih osebkov (podjetja, gospodinjstva, država) v gospodarskem krožnem toku; • s pomočjo diagrama opišejo gospodarski krožni tok med gospodinjstvi in podjetji, trgom proizvodnih dejavnikov (trg dela in trg kapitala) in trgom potrošnih dobrin in storitev; • opredelijo denarne in blagovne tokove med gospodinjstvi in podjetji; • opredelijo proizvodne dejavnike (delo, narava, kapital, podjetništvo) in njihova plačila (najemnina, plače, obresti in dobiček); • s pomočjo denarnega trga razložijo vlogo bančnega sistema za podjetja in gospodinjstva; • razložijo, kaj je denar, in pojasnijo njegov nastanek; • predstavijo oblike in funkcije denarja; • opredelijo trg kapitalnih dobrin.
Gospodinjstva in potrošna izbira	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pojasnijo koristnost dobrin pri zadovoljevanju potreb; • pojasnijo celotno koristnost, ki jo ima potrošnik pri uporabi dobrine; • utemeljijo zakon padajoče mejne koristnosti ob praktičnem primeru; • tabelarično in grafično ponazorijo celotno in mejno koristnost ter ju izračunajo; • izračunajo optimalno izbiro nakupa; • utemeljijo alternativne možnosti potrošnje posameznika/gospodinjstva in jih ponazorijo s primerom; • pojasnijo, kaj ponazarja premica alternativnih možnosti potrošnje; • tabelarično in grafično ponazorijo alternativne možnosti potrošnje ter jih izračunajo; • pojasnijo, izračunajo in grafično ponazorijo vpliv sprememb potreb oziroma dohodka posameznika/gospodinjstva in sprememb cen.

Družba in proizvodna izbira	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pojasnijo problem proizvodne izbire; • pojasnijo, da se je treba zaradi omejenosti sredstev odločati in da zaradi tega nastajajo alternativni stroški; • tabelarično in grafično predstavijo lestvico alternativnih možnosti proizvodnje; • pojasnijo obliko krivulje alternativnih možnosti proizvodnje in vlogo alternativnih stroškov pri proizvodni izbiri; • opredelijo proizvodno in alokativno učinkovitost; • z uporabo grafa prikažejo in pojasnijo manj učinkovito izrabo proizvodnih dejavnikov ter povečanje/zmanjšanje proizvodnih možnosti zaradi spremembe kakovosti oziroma količine proizvodnih dejavnikov.
-----------------------------	--

3.2 MIKROEKONOMIJA

3.2.1 PODJETJA IN PROIZVODNJA	
Vsebine	Operativni cilji
Podjetja	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pojasnijo vlogo podjetij v tržnem gospodarstvu; • pojasnijo proces (re)produkcije v podjetjih; • pojasnijo pomen specializacije podjetij za družbeno delitev dela; • na primeru pojasnijo tehnično delitev dela v podjetju in njene prednosti ter slabosti; • opredelijo cilje podjetja: prihodek, dobiček, akumulacija; • pojasnijo pomen akumulacije za rast in razvoj podjetja; • razložijo, zakaj podjetja investirajo v obrate v tujini, vključujoč investicije v razvite in nerazvite države.
<i>Organizacijske oblike podjetij – izbirno</i>	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>razlikujejo med osebnimi in kapitalskimi družbami ter samostojnimi podjetniki;</i> • <i>opišejo osebne in kapitalске družbe;</i> • <i>pojasnijo razliko med družbo z omejeno in neomejeno odgovornostjo.</i>
Proizvodnja na kratki in dolgi rok	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • razlikujejo med kratkoročnostjo in dolgoročnostjo v okviru proizvodnje; • opredelijo celotni, povprečni in mejni proizvod; • tabelarično in grafično ponazorijo celotni, povprečni in mejni proizvod in jih izračunajo; • pojasnijo zakon padajočih mejnih donosov; • pojasnijo povezave med celotnim, povprečnim in mejnim proizvodom; • razlikujejo med rastočimi, padajočimi in stalnimi donosi; • opišejo dejavnike, ki povzročajo ekonomijo obsega, vključno s specializacijo, učinkovitostjo in trženjem; • opišejo dejavnike, ki povzročajo diseconomijo obsega, vključno s problemi koordinacije in komunikacije.

<p>Stroški proizvodnje v kratkem roku in poslovni izid</p>	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opredelijo prihodek, strošek in poslovni izid; • <i>opredelijo, navedejo primere in izračunajo ekonomske, eksplicitne in implicitne stroške;</i> • razlikujejo stalne in spremenljive stroške; • razlikujejo med celotnimi, mejnimi in povprečnimi stroški; • tabelarično in grafično ponazorijo stalne, spremenljive, skupne, povprečne stalne, povprečne spremenljive, povprečne skupne in mejne stroške ter jih izračunajo; • pojasnijo povezavo med povprečnim in mejnim proizvodom ter povprečnimi spremenljivimi in mejnimi stroški glede na zakon padajočih mejnih donosov; • izračunajo in grafično ponazorijo prihodek; • pojasnijo cilj maksimiranja dobička, kadar je razlika med celotnim prihodkom in celotnimi stroški največja; • <i>razlikujejo pozitivni, ničelni in negativni ekonomski dobiček ter jih izračunajo;</i> • razložijo, zakaj bo podjetje še naprej poslovalo, tudi ko bo imelo ničelni ekonomski dobiček.
<p>Drugi cilji podjetij</p>	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pojasnijo temeljno načelo gospodarnosti podjetja; • izračunajo produktivnost dela kot razmerje med količino ali vrednostjo prodanih izdelkov ter količino dela; • opišejo dejavnike, ki vplivajo na produktivnost dela; • izračunajo ekonomičnost poslovanja kot razmerje med prihodki in stroški ob upoštevanju, da količina proizvodnje ni vedno enaka količini prodaje; • izračunajo donosnost poslovanja kot razmerje med dobičkom in vloženim kapitalom; • primerjajo gospodarsko uspešnost podjetja glede na različne kazalnike; • razumejo pomen družbene odgovornosti podjetja.

3.2.2 TRG IN KONKURENCA

Vsebine	Operativni cilji
<p>Popolna konkurenca</p>	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opredelijo trg; • z uporabo primerov opišejo značilnosti popolne konkurence: veliko število podjetij, veliko potrošnikov, homogenost izdelkov, svoboda vstopa in izstopa, popolne informacije, popolna mobilnost virov; • opredelijo predpostavko ceteris paribus (nespremenjene okoliščine).

Povpraševanje	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opišejo razmerje med povpraševanjem posameznega potrošnika (individualno povpraševanje) in povpraševanjem na trgu (tržno povpraševanje); • pojasnijo zakon povpraševanja oziroma obratno sorazmerje med ceno blaga in obsegom povpraševanja, ceteris paribus; • tabelarično in grafično ponazorijo krivuljo povpraševanja (cena in količina); • pojasnijo, kako na spremembo povpraševanja vplivajo dejavniki, kot so cene, potrebe, cene sorodnega blaga (nadomestne in dopolnilne dobrine), spremembe dohodka (v primeru običajnih in inferiornih dobrin), pričakovanja glede spremembe cen; • razlikujejo med premiki vzdolž krivulje povpraševanja (spremembe obsega povpraševanja) in premiki krivulje povpraševanja; • narišejo grafe, ki prikazujejo razliko med spremembo obsega povpraševanja in premiki krivulje povpraševanja.
Cenovna elastičnost povpraševanja	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pojasnijo koncept cenovne elastičnosti povpraševanja; • izračunajo koeficient cenovne elastičnosti povpraševanja (E_D) z uporabo enačbe $E_D = \frac{\text{odstotna sprememba obsega povpraševanja}}{\text{odstotna sprememba cene}}$ • z uporabo grafov in koeficientov pojasnijo koncepte cenovno elastičnega, neelastičnega, usklajeno elastičnega, popolnoma elastičnega in popolnoma neelastičnega povpraševanja; • pojasnijo dejavnike cenovne elastičnosti povpraševanja, kot so število in dostopnost nadomestkov, stopnja nujnosti dobrin, čas in delež dohodka, porabljenega za blago; • pojasnijo, zakaj je koeficient cenovne elastičnosti povpraševanja relativno nizek za veliko nujnih dobrin in osnovnih surovin ter relativno visok za luksuzne dobrine in blago; • preučijo pomen cenovne elastičnosti povpraševanja za podjetja pri sprejemanju odločitev glede sprememb cen in vpliva na prihodek ponudnikov; • preučijo pomen koeficienta cenovne elastičnosti povpraševanja za vlado v zvezi s posrednimi davki.
Križna elastičnost povpraševanja	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pojasnijo koncept križne elastičnosti povpraševanja; • izračunajo koeficient križne elastičnosti povpraševanja (E_{AB}) z uporabo enačbe $E_{AB} = \frac{\text{odstotna sprememba povpraševanja po dobrini A}}{\text{odstotna sprememba cene dobrine B}}$ • pokažejo, da ima koeficient križne elastičnosti povpraševanja za substitute pozitivno, za komplementarne dobrine pa negativno vrednost;

	<ul style="list-style-type: none"> • pojasnijo, da je vrednost koeficienta križne elastičnosti povpraševanja odvisna od intenzivnosti razmerja med dvema dobrinama; • preučijo posledice križne cenovne elastičnosti povpraševanja za podjetja, če se cene nadomestkov ali komplementarnih dobrin spremenijo.
Dohodkovna elastičnost povpraševanja	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pojasnijo koncept dohodkovne elastičnosti; • izračunajo koeficient dohodkovne elastičnosti povpraševanja (E_Y) z uporabo enačbe $E_Y = \frac{\text{odstotna sprememba povpraševanja}}{\text{odstotna sprememba dohodka}}$ <ul style="list-style-type: none"> • pokažejo, da ima koeficient dohodkovne elastičnosti povpraševanja za normalne dobrine pozitivno, za inferiorne dobrine pa negativno vrednost; • razlikujejo glede med nujnimi (dohodkovno neelastičnimi) in luksuznimi (dohodkovno elastičnimi) dobrinami; • preučijo posledice negativnega koeficienta dohodkovne elastičnosti povpraševanja za inferiorne dobrine, nizkega koeficienta za osnovne dobrine in visokega koeficienta za nenujne dobrine in storitve za ponudnike in gospodarstvo.
Ponudba	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opišejo razmerje med ponudbo posameznega podjetja (individualna ponudba) in ponudbo na trgu (tržna ponudba); • pojasnijo premo sorazmerje med ceno in obsegom ponudbe, ceteris paribus; • tabelarično in grafično ponazorijo ceno in obseg ponudbe; • pojasnijo, kako na spremembo ponudbe vplivajo dejavniki, kot so cena blaga, spremembe stroškov proizvodnih dejavnikov (zemlje, dela, kapitala in podjetništva), tehnologija, cene sorodnih dobrin, pričakovanja, posredni davki in subvencije ter število podjetij na trgu; • razlikujejo med premiki vzdolž krivulje ponudbe (spremembe obsega ponudbe) in premiki krivulje ponudbe; • narišejo grafe, ki prikazujejo razliko med spremembo obsega ponudbe in premiki krivulje ponudbe.
Cenovna elastičnost ponudbe	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pojasnijo koncept cenovne elastičnosti ponudbe; • izračunajo koeficient cenovne elastičnosti ponudbe (E_S) z uporabo enačbe $E_S = \frac{\text{odstotna sprememba obsega ponudbe}}{\text{odstotna sprememba cene}}$ <ul style="list-style-type: none"> • z uporabo grafov in koeficientov pojasnijo koncepte cenovno elastične, neelastične, usklajeno elastične, popolnoma elastične in popolnoma neelastične ponudbe; • pojasnijo dejavnike cenovne elastičnosti ponudbe, kot so čas, mobilnost proizvodnih dejavnikov, neizkoriščene zmogljivosti in možnosti skladiščenja;

	<ul style="list-style-type: none"> • pojasnijo, zakaj je koeficient cenovne elastičnosti ponudbe za osnovne surovine relativno nizek in za blago relativno visok.
Tržno ravnovesje	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • s pomočjo grafov pojasnijo, kako povpraševanje in ponudba ustvarjata tržno ravnovesje; • z uporabo grafov preučijo presežno povpraševanje ali presežno ponudbo; • z uporabo grafov preučijo, kako spremembe dejavnikov povpraševanja in/ali ponudbe povzročijo novo tržno ravnovesje; • z uporabo grafov preučijo, kako spremembe dejavnikov povpraševanja in/ali ponudbe povzročijo novo tržno ravnovesje na povezanih trgih; • s pomočjo grafov pojasnijo, da ima cena signalno in spodbujevalno funkcijo, kar povzroči prerazporeditev virov, ko se spremenijo cene kot posledica spremembe povpraševanja ali ponudbe.

3.2.3 POMANJKLJIVOSTI TRGA	
Vsebine	Operativni cilji
3.2.3.1 Tržna premoč in neučinkovite tržne strukture	
Monopolistična konkurenca	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • z uporabo primerov opišejo značilnosti monopolistične konkurence: veliko število podjetij, diferencirani izdelki, ni ovir za vstop in izstop.
Oligopol	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • z uporabo primerov opišejo značilnosti oligopola: prevlada majhnega števila podjetij v industriji, pomen soodvisnosti podjetij, diferencirani ali homogeni izdelki, visoke ovire za vstop.
Monopol	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • na primeru opišejo značilnosti monopola: posamezno ali prevladujoče podjetje na trgu, brez ustreznih nadomestkov, obstajajo pomembne ovire za vstop v panogo; • z uporabo primerov opišejo ovire za vstop, vključno z ekonomijo obsega, blagovnimi znamkami in zakonskimi ovirami.
3.2.3.2 Eksternalije	
Eksternalije (zunanji učinki)	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opišejo koncept mejne zasebne koristnosti (MPB), mejne družbene koristnosti (MSB), mejnih zasebnih stroškov (MPC) in mejnih družbenih stroškov (MSC); • opišejo pomen eksternalij kot pomanjkljivosti trga pri doseganju učinkovite razporeditve virov, ko so mejne družbene koristnosti (MSB) enake mejnim družbenim stroškom (MSC).
Negativne eksternalije proizvodnje in porabe	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • z uporabo grafov in primerov pojasnijo koncept negativnih eksternalij proizvodnje dobrin in negativnih eksternalij porabe dobrin ter vpliv proizvodnje ali porabe takih dobrin na družbeno blaginjo; • pojasnijo, da proizvodnja (npr. termoelektrarne, sežigalnice, veliki obrati za predelavo surovin) ustvarja zunanje stroške in poraba

	<p>nekaterih dobrin (npr. cigaret, alkohola, fosilnih goriv) zmanjšuje koristi;</p> <ul style="list-style-type: none"> • s pomočjo grafov ovrednotijo ukrepe, s katerimi skuša vlada zmanjšati negativne eksternalije proizvodnje (npr. obdavčitve, kazni, ostrejši okoljski predpisi) in porabe (npr. prepovedi, davki, omejitve pri nakupu).
Pozitivne eksternalije proizvodnje in porabe	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • z uporabo grafov in primerov pojasnijo koncept pozitivnih eksternalij proizvodnje dobrin in pozitivnih eksternalij porabe dobrin ter vpliv proizvodnje ali porabe takih dobrin na družbeno blaginjo; • pojasnijo, da proizvodnja (npr. raziskovalna dejavnost, usposabljanje delovne sile v podjetjih) znižuje stroške in poraba nekaterih dobrin (npr. cepiva, kondomi) ustvarja zunanje koristi; • s pomočjo grafov ovrednotijo ukrepe, s katerimi skuša vlada povečati proizvodnjo oziroma porabo dobrin s pozitivnimi eksternalijami, vključno s subvencijami, zakonodajo, oglaševanjem, z vplivom na vedenje gospodarskih subjektov in neposrednim zagotavljanjem blaga in storitev.
3.2.3.3 Druge pomanjkljivosti trga	
Javno dostopni viri in ogrožanje trajnostnega razvoja	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • s pomočjo primerov opišejo javno dostopne vire; • opišejo trajnostni razvoj; • pojasnijo, da prekomerna uporaba/izčrpavanje/poškodovanje javno dostopnih virov zaradi dejavnosti proizvajalcev in potrošnikov, ki ne plačujejo za njihovo uporabo, ogroža trajnostni razvoj; • z uporabo grafov pojasnijo na primeru gospodarske dejavnosti, ki zahteva uporabo fosilnih goriv, kako ta dejavnost ogroža trajnostni razvoj; • pojasnijo, da obstoj revščine v gospodarsko manj razvitih državah s čezmernim izkoriščanjem zemljišč za kmetijstvo ustvarja negativne eksternalije in ogroža trajnostni razvoj; • s pomočjo grafov ovrednotijo ukrepe vlade za spodbujanje trajnostnega razvoja, vključno z zakonodajo, davki na ogljik in financiranjem čistih tehnologij; • pojasnijo z uporabo primerov, da je učinkovitost ukrepov vlade za spodbujanje trajnostnega razvoja velikokrat omejena, ker so številni javno dostopni viri, kot so zrak, reke, morja idr., brez lastnika, zaradi svetovne razsežnosti težav pa je nujno mednarodno sodelovanje.
Javne dobrine	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>opredelijo javne dobrine in navedejo primere;</i> • <i>pojasnijo problem pomanjkanja javnih dobrin;</i> • <i>razpravljajo o posledicah neposrednega zagotavljanja javnih dobrin s strani vlade.</i>

<i>Družbena neenakost</i>	<p><i>Dijaki:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>pojasnijo, da tržni sistem zaradi neenakega lastništva proizvodnih dejavnikov ne bo omogočal pravične porazdelitve dohodka.</i>
<i>Nepopolne informacije</i>	<p><i>Dijaki:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>z uporabo primerov pojasnijo, da lahko pride do nepravilnosti na trgu, kadar ima ena stran v menjavi (kupec ali prodajalec) več informacij kot druga;</i> • <i>ocenijo možne odzive vlade, vključno z zakonodajo, predpisi in zagotavljanjem informacij.</i>

3.2.4 DRŽAVNA INTERVENCIJA

Vsebine	Operativni cilji
Posredni davki	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pojasnijo, zakaj vlade uvajajo posredne davke, in opišejo primere posrednih davkov; • narišejo grafe za prikaz posrednih davkov ter preučijo njihov vpliv na tržne rezultate; • ovrednotijo posledice uvedbe posrednega davka za deležnike, vključno s potrošniki, proizvajalci in vlado.
Subvencije	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pojasnijo, zakaj vlade dajejo subvencije, in opišejo primere subvencij; • narišejo graf, ki prikazuje uvedbo subvencije, in preučijo vpliv subvencije na tržne rezultate; • ovrednotijo posledice zagotavljanja subvencij deležnikom, vključno s potrošniki, proizvajalci in vlado.
Določanje maksimalne cene	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pojasnijo, zakaj vlada določi maksimalno ceno, in opišejo primere maksimalnih cen, vključno z določitvijo maksimalne cene za osnovna živila; • narišejo graf za prikaz maksimalne cene in preučijo vpliv te cene na tržne rezultate; • preučijo možne posledice maksimalne cene, vključno s presežnim povpraševanjem, neučinkovito alokacijo virov, vplivi na dobrobit potrošnikov, nedovoljenimi (črnimi) vzporednimi trgi in necenovnimi mehanizmi omejevanja povpraševanja; • ovrednotijo posledice uvedbe maksimalnih cen za deležnike na trgu, vključno s potrošniki, proizvajalci in vlado.
Določanje minimalne cene	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pojasnijo, zakaj vlade določijo minimalno ceno, in opišejo primere minimalnih cen, vključno s cenovno podporo za kmetijske proizvode in minimalno plačo; • narišejo graf za prikaz minimalne cene in preučijo vpliv te cene na tržne rezultate; • preučijo možne posledice minimalne cene, vključno s presežno ponudbo in vladnimi ukrepi za zmanjševanje presežne ponudbe, neučinkovito alokacijo virov in vpliv na dobrobit ljudi; • ovrednotijo posledice uvedbe minimalne cene za deležnike na trgu, vključno s potrošniki, proizvajalci in vlado.

Zakonska regulacija	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pojasnijo pomen in ukrepe protimonopolne zakonodaje; • pojasnijo pomen, ukrepe (zeleni davki, okoljski standardi) in posledice okoljske zakonodaje.
---------------------	---

3.3 MAKROEKONOMIJA

3.3.1 GOSPODARSKA DEJAVNOST	
Vsebine	Operativni cilji
Model ekonomskega krožnega toka dohodkov	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • z uporabo diagrama in ob upoštevanju odlivov (prihranki, davki in uvozni izdatki) in prilivov (naložbe, državni izdatki in izvozni prihodki) opišejo krožni tok dohodka gospodarstva v odprtem gospodarstvu z vlado in finančnim trgom.
Trgi proizvodnih dejavnikov in dohodki	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • razlikujejo dohodke od dela, kapitala in zemljišča; • pojasnijo plačo kot dohodek od dela z vidika delojemalca in delodajalca; • razlikujejo med nominalno in realno plačo ter bruto in neto plačo; • izračunajo realno plačo iz nabora podatkov; • izračunajo neto plačo iz nabora podatkov; • z uporabo grafa pojasnijo trg delovne sile; • z uporabo grafa pojasnijo dejavnike, ki vplivajo na spremembe ponudbe in povpraševanja po delovni sili, vključujoč spremembe števila aktivnega prebivalstva (migracije, naravno gibanje, izobraževanje, pogoji upokojevanja) in/ali podjetniško aktivnost (investicije, gospodarski cikel, pričakovanja); • pojasnijo obresti kot dohodek od kapitala; • pojasnijo pomen obresti z vidika posojilodajalca in posojilodajalca; • z uporabo grafa pojasnijo trg denarja; • z uporabo grafa pojasnijo dejavnike, ki vplivajo na spremembe ponudbe in povpraševanja po denarju, vključujoč spremembe ponudbe (varčevanje, potrošnja) in/ali spremembe povpraševanja (investicije); • pojasnijo dobiček kot nagrado za tveganje, nagrado za inovacije in donos kapitala; • pojasnijo rento kot dohodek od zemljišča (naravno omejen proizvodni dejavnik); • pojasnijo pomen rent z vidika lastnika zemljišča in najemnika; • z uporabo grafa pojasnijo trg zemljišč; • z uporabo grafa pojasnijo dejavnike, ki vplivajo na spremembe ponudbe in povpraševanja po zemljišču, vključujoč spremembe ponudbe (tehnološki napredek, namakalne naprave, urbanizacija) in/ali spremembe povpraševanja (potrebe po hrani, gradnja).

3.3.2 AGREGATNA PONUDBA IN POVPRASEVANJE	
Vsebine	Operativni cilji

Agregatno povpraševanje (AD)	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • razlikujejo med mikro- in makroekonomskim konceptom povpraševanja; • opišejo potrošnje, investicije, javno porabo in neto izvoz kot sestavne dele agregatnega povpraševanja; • narišejo krivuljo agregatnega povpraševanja (krivulja AD) in pojasnijo, zakaj je krivulja AD padajoča; • pojasnijo in grafično prikažejo spremembe agregatnega povpraševanja zaradi spremembe sestavin (potrošnje, naložb, javne porabe, neto izvoza).
Agregatna ponudba (AS)	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • razlikujejo med kratkoročno in dolgoročno krivuljo ponudbe (krivulja AS); • narišejo kratkoročno in dolgoročno krivuljo AS in pojasnijo različne dejavnike, ki vplivajo na obliko krivulj agregatne ponudbe (potencialni proizvod in stroški proizvodnih dejavnikov); • z uporabo grafa pojasnijo, kako se lahko agregatna ponudba spremeni zaradi dejavnikov (spremembe cen surovin, spremembe poslovnih davkov in subvencij ter šoki v ponudbi).
Kratkoročno ravnovesje	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • s pomočjo grafa razložijo določitev kratkoročnega ravnovesja; • z uporabo grafov preučijo vplive sprememb ravnovesja v kratkem roku.

3.3.3 BRUTO DOMAČI PROIZVOD SLOVENIJE

Vsebine	Operativni cilji
Bruto domači proizvod (BDP) in bruto nacionalni proizvod (BNP)	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • razlikujejo med potencialnim in dejanskim BDP; • izračunajo nominalni BDP iz nabora podatkov o nacionalnem dohodku z uporabo metode izdatkov; • <i>primerjajo metode merjenja BDP</i>; • opredelijo in izračunajo gospodarsko rast; • razlikujejo med zmanjšanjem BDP in zmanjšanjem rasti BDP; • razlikujejo med celotnim BDP ter BDP na prebivalca; • razlikujejo med BDP in BNP kot pokazateljem gospodarske dejavnosti; • razlikujejo med nominalno vrednostjo BDP in BNP ter realno vrednostjo BDP in BNP; • izračunajo realni BDP z uporabo deflatorja cen in ga interpretirajo; • primerjajo BDP-je držav tako, da upoštevajo BDP na prebivalca, izraženega v skupni valuti, in po pariteti kupnih moči; • pojasnijo strukturo BDP Slovenije po dejavnostih; • pojasnijo problem naturalne proizvodnje in sive/črne ekonomije za izračun BDP; • pojasnijo vpliv sive/črne ekonomije na velikost BDP, trg delovne sile, količino davkov in dohodke gospodinjstev v Sloveniji.

3.3.4 DEJAVNIKI GOSPODARSKE RASTI SLOVENIJE

Vsebine	Operativni cilji
Prebivalstvo	Dijaki: <ul style="list-style-type: none">• opišejo vlogo prebivalstva Slovenije pri ustvarjanju BDP;• razlikujejo med naravno rastjo (nataliteto, mortaliteto) prebivalstva in stopnjo naravne rasti (stopnjo natalitete, stopnjo mortalitete);• <i>pojasnijo demografski prehod</i>;• razlikujejo med migracijami (emigracije, imigracije) prebivalstva in stopnjo migracijskega salda (stopnjo emigracij, stopnjo imigracij);• pojasnijo vzroke (ekonomske, politične, osebne) in posledice (gospodarstvo, kultura, nestrpnost) migracij za Slovenijo;• izračunajo in pojasnijo naravno in migracijsko gibanje prebivalstva Slovenije;• opredelijo pojem človeški kapital in pojasnijo njegov pomen za Slovenijo.
Naravno bogastvo	Dijaki: <ul style="list-style-type: none">• opišejo sestavine naravnega bogastva (zemljo, gozdove, naravne energije, rudna bogastva in geografski položaj Slovenije);• presodijo pomen naravnega bogastva za Slovenijo.
Proizvedeno bogastvo (kapital)	Dijaki: <ul style="list-style-type: none">• opredelijo pojem proizvedenega bogastva in njegovo sestavo (osnovnih sredstev in zalog pri gospodinjstvih, podjetjih in držav);• razlikujejo povečanje vrednosti osnovnih sredstev z investicijami in zmanjšanje vrednosti osnovnih sredstev z obrabo, ki se denarno ovrednoti kot amortizacija;• predstavijo vire za investicije.
Tehnologija in podjetništvo	Dijaki: <ul style="list-style-type: none">• pojasnijo tehnološke spremembe kot spremembe v procesu proizvodnje in uvedbe novih proizvodov;• <i>pojasnijo tehnološke spremembe, ki so v procesu industrializacije močno povečale produktivnost.</i>
Gospodarska rast in cikličnost gospodarstva	Dijaki: <ul style="list-style-type: none">• pojasnijo spremembe v dejavnikih rasti na gospodarsko rast;• z uporabo grafa poslovnega cikla razložijo, da se gospodarstva običajno prilagajajo cikličnemu vzorcu, ki ga zaznamujejo faze poslovnega cikla.

3.3.5 EKONOMSKA POLITIKA SLOVENIJE	
Vsebine	Operativni cilji
Institucionalna struktura	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pojasnijo razmerje med zakonodajno, izvršilno in sodno oblastjo v Sloveniji; • opišejo ekonomsko vlogo ključnih državnih institucij (državni zbor, vlada, računsko sodišče, Banka Slovenije); • opredelijo ekonomsko politiko, njene nosilce in cilje ter instrumente za doseg ciljev.
Ekonomska politika	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pojasnijo makroekonomsko uspešnost gospodarstva s pomočjo ciljev makroekonomske politike, vključujoč gospodarsko rast, stabilno raven cen, nizko stopnjo brezposelnosti, uravnotežene odnose s tujino in trajnostni razvoj; • opredelijo orodja (instrumente) makroekonomske politike, vključujoč proračunsko in denarno politiko ter strukturne politike.
3.3.5.1 Proračunska politika	
Državni proračun	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opredelijo pojem proračunske (fiskalne) politike ter opišejo njene instrumente in cilje; • s primeri pojasnijo proračunske prihodke (davčne in nedavčne) in izdatke (tekoči in kapitalni izdatki ter transferi); • razlikujejo in s primeri pojasnijo različne vrste davkov glede na način pobiranja (posredni in neposredni) in vrsto davčne stopnje (proporcionalni, progresivni, regresivni); • razlikujejo med proračunskim primanjkljajem, proračunskim presežkom in uravnoteženim proračunom; • pojasnijo razmerje med proračunskim primanjkljajem/presežkom in javnim (državnim) dolgom.
Vodenje proračunske politike – vpliv na AD in AS	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opredelijo funkcije proračunske politike (distributivna, alokacijska, razvojna in stabilizacijska) in pojasnijo njihov vpliv na gospodarsko aktivnost; • razlikujejo med ekspanzivno in restriktivno proračunsko politiko; • pojasnijo in grafično prikažejo, kako lahko spremembe državnih izdatkov in/ali davkov vplivajo na agregatno povpraševanje in agregatno ponudbo v gospodarstvu; • <i>pojasnijo, kako dejavniki, vključno s progresivnim davčnim sistemom in dajatvami za brezposelnost, samodejno pomagajo pri stabilizaciji kratkoročnih nihanj (avtomatični stabilizatorji);</i> • <i>pojasnijo, da lahko proračunska politika pospešuje dolgoročno gospodarsko rast (povečanje potencialne proizvodnje) posredno z ustvarjanjem gospodarskega okolja, ki je naklonjeno zasebnim naložbam, in neposredno prek vladne porabe za kapitalne dobrine in človeškega kapitala ter zagotavljanje spodbud za naložbe podjetij.</i>

3.3.5.2 Denarna politika	
Vloga centralne banke	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opredelijo pojem denarne (monetarne) politike in opišejo njene cilje in sredstva; • razlikujejo knjižni denar od primarnega; • razložijo sestavo bančnega sistema (Evropska centralna banka, Banka Slovenije in poslovne banke); • opišejo vlogo Evropske denarne unije (EMU); • pojasnijo prednosti enotne valute (EVRO); • opišejo vlogo centralne banke kot regulatorja poslovnih bank in izdajatelja primarnega denarja; • pojasnijo, da so centralne banke, da bi dosegle makroekonomske cilje, odgovorne za količino denarja v obtoku in/ali obrestne mere; • z grafom povpraševanja in ponudbe denarja razložijo, kako se določi ravnotežna obrestna mera na trgu denarja.
Vodenje denarne politike – vpliv na AD in AS	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • razlikujejo med ekspanzivno in restriktivno denarno politiko; • pojasnijo in grafično prikažejo, kako lahko sprememba količine denarja v obtoku in/ali obrestne mere vplivajo na agregatno povpraševanje; • <i>opišejo, kako lahko centralna banka z obrestno mero, obvezno rezervo poslovnih bank, delovanjem na odprtem trgu (trgovanje z obveznicami) in oblikovanjem mednarodnih rezerv pospešuje ali zavira gospodarsko aktivnost.</i>
3.3.5.3 Strukturne politike	
Cilji in vrste strukturnih politik	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>pojasnijo, da je cilj strukturne politike pozitivno vplivati na proizvodno plat gospodarstva z izboljšanjem institucionalnega okvira in zmogljivosti za proizvodnjo (to je s spreminjanjem količine in/ali kakovosti proizvodnih dejavnikov);</i> • <i>navedejo, da so strukturne politike lahko tržne ali intervencijske in da si v obeh primerih želijo doseči rast potencialnega BDP.</i>
Intervencionistične politike	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>pojasnijo, kako bodo naložbe v izobraževanje in usposabljanje dvignile raven človeškega kapitala in kratkoročno vplivale na agregatno povpraševanje, še pomembneje pa bo dolgoročno povečala agregatno ponudbo;</i> • <i>pojasnijo, kako bodo politike, ki spodbujajo raziskave in razvoj, kratkoročno vplivale na agregatno povpraševanje, še pomembneje pa bodo nove tehnologije dolgoročno povečale agregatno ponudbo;</i> • <i>pojasnijo, kako bo povečana in izboljšana infrastruktura kratkoročno vplivala na agregatno povpraševanje, še pomembneje pa bo dolgoročno povečala agregatno ponudbo;</i> • <i>pojasnijo, da usmerjanje v določene panoge z ekonomsko politiko, vključno z znižanjem davkov, davčnimi olajšavami in subvencioniranim posojanjem, spodbuja rast na ključnih področjih gospodarstva in bo kratkoročno vplivalo na agregatno</i>

	<i>povpraševanje, še pomembneje pa bo dolgoročno povečalo agregatno ponudbo.</i>
<i>Tržno usmerjene strukturne politike</i>	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>pojasnijo, kako za spodbujanje konkurence uporabljamo ukrepe, vključno z deregulacijo, privatizacijo, trgovinsko liberalizacijo in protimonopolno ureditvijo;</i> • <i>pojasnijo, kako ukrepe, ki vključujejo zmanjšanje moči sindikatov, zmanjšanje nadomestil za brezposelnost in odpravljanje minimalnih plač, uporabljamo na trgu dela, da bi bil ta prožnejši;</i> • <i>pojasnijo, kako za povečanje spodbud za delo uporabljamo ukrepe, vključno z znižanjem dohodnine, in kako uporabljamo znižanje davka od dohodkov in davka od dobička za povečanje naložbenih spodbud.</i>

3.3.6 MEDNARODNA VPETOST SLOVENIJE	
Vsebine	Operativni cilji
3.3.6.1 Mednarodna trgovina	
<i>Koristi mednarodne trgovine</i>	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>opredelijo mednarodno povezanost gospodarstva Slovenije in predstavijo najpomembnejše partnerice Slovenije pri uvozu in izvozu;</i> • <i>razložijo povezanost Slovenije s svetovnim gospodarstvom in ovrednotijo pomen in posledice vključevanja Slovenije v mednarodno menjavo;</i> • <i>pojasnijo, da prednosti trgovine vključujejo nižje cene za potrošnike, večjo izbiro za potrošnike, sposobnost proizvajalcev, da izkoristijo ekonomijo obsega, zmožnost pridobivanja potrebnih virov, učinkovitejšo razporeditev virov, večjo konkurenco in vir deviz.</i>
<i>Protekcijonizem</i>	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>opišejo cilje in funkcije Svetovne trgovinske organizacije (WTO);</i> • <i>opredelijo pojem in pomen carin;</i> • <i>pojasnijo osnovne necarinske oblike zaščite trgovine;</i> • <i>z uporabo grafa pojasnijo in izračunajo učinke uvedbe/ukinitve carin za uvoženo blago za različne zainteresirane strani vključno z domačimi proizvajalci, tujimi proizvajalci, potrošniki in vlado.</i>
<i>Argumenti za protekcijonistične ukrepe in proti njim</i>	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>razpravljajo o argumentih za protekcijonistične ukrepe v mednarodni menjavi vključno z zaščito domačih delovnih mest, nacionalno varnostjo, zaščito panog v razvoju, vzdrževanjem zdravstvenih, varnostnih in okoljskih standardov, protidampingom in nelojalno konkurenco, uravnavanjem plačilnobilančnega ravnotežja in virom proračunskih prihodkov;</i> • <i>razpravljajo o argumentih proti protekcijonističnim ukrepom v mednarodni menjavi vključno s slabo izkoriščenostjo resursov, nevarnostjo maščevanja in »trgovinskih vojn«, višjimi proizvodnimi stroški zaradi pomanjkanja konkurence, višjimi cenami za domače</i>

	<i>potrošnike, višjimi stroški uvoženih proizvodnih dejavnikov in zmanjšano izvozno konkurenčnostjo.</i>
3.3.6.2 Ekonomske integracije	
Vrste in cilji integracij	Dijaki: <ul style="list-style-type: none"> • razlikujejo med prosto trgovino, carinsko unijo in skupnim trgom; • pojasnijo argumente za pristop k mednarodnim ekonomskim integracijam kot izkoriščanje ekonomije obsega, povečevanje konkurenčnosti, sodelovanje med državami članicami, zniževanje stroškov ipd.
Evropska unija in Slovenija	Dijaki: <ul style="list-style-type: none"> • opredelijo pojem Evropske unije; • <i>predstavijo zgodovinski razvoj EU in njene institucije;</i> • predstavijo pomen vključevanja Slovenije v EU ter analizirajo prednosti in slabosti vstopa v integracijo.
3.3.6.3 Devizni tečaj	
Vrste deviznih tečajev	Dijaki: <ul style="list-style-type: none"> • opredelijo devizni tečaj; • z uporabo menjalnih tečajev izračunajo ceno blaga v različnih valutah; • razlikujejo stalni (fiksni) in drseči devizni tečaj; • razlikujejo med devalvacijo in revalvacijo valute; • razlikujejo med depreciacijo in apreciacijo valute; • izračunajo spremembe vrednosti valute iz nabora podatkov.
Devizni trg in drseči devizni tečaj	Dijaki: <ul style="list-style-type: none"> • z uporabo grafa pojasnijo, da je vrednost menjalnega tečaja v primeru drsečega tečaja odvisna od povpraševanja in ponudbe valute; • opišejo dejavnike, ki vodijo do sprememb v povpraševanju in ponudbi valut, vključno s tujim povpraševanjem po izvozu države, domačim povpraševanjem po uvozu, relativnimi obrestnimi merami, relativnimi stopnjami inflacije, naložbami tujih podjetij v podjetja (neposredne tuje naložbe in portfeljske naložbe) in špekulacije; • narišejo grafe, ki prikazujejo spremembe v povpraševanju in ponudbi valute; • <i>ocenijo možne ekonomske posledice spremembe vrednosti valute za stopnjo inflacije v državi, zaposlenost, gospodarsko rast in mednarodno menjavo;</i> • <i>pojasnijo, kako uravnavani devizni tečaj deluje ob upoštevanju dejstva, da občasno obstaja vladna intervencija, ki vpliva na vrednost tečaja;</i> • <i>preučijo možne posledice precenjenih in podcenjenih valut.</i>

3.3.7 MAKROEKONOMSKI CILJI SLOVENIJE	
Vsebine	Operativni cilji
3.3.7.1 Gospodarska rast in trajnostni razvoj	
Vzroki za gospodarsko rast	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pojasnijo pomen naložb za gospodarsko rast, ki se nanašajo na naložbe v prebivalstvo, naravno in proizvedeno bogastvo; • pojasnijo pomen izboljšane produktivnosti za gospodarsko rast; • razložijo pomen neposrednih tujih investicij (multinacionalna podjetja) za gospodarsko rast.
Posledice gospodarske rasti in izzivi trajnostnega razvoja	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • razpravljajo o možnih posledicah gospodarske rasti, vključno z možnimi vplivi na življenjski standard, brezposelnost, inflacijo, porazdelitev dohodka, tekoči račun plačilne bilance in vzdržnost javnih financ; • pojasnijo pomen in značilnosti »zelenega BDP«; • razpravljajo o povezanosti gospodarskega, družbenega, socialnega in ekološkega področja s poudarkom na globalni odgovornosti in medgeneracijski pravičnosti; • opredelijo koncept trajnostnega razvoja; • razpravljajo o ciljih trajnostnega razvoja (Agenda 2030).
3.3.7.2 Nizka brezposelnost	
Merjenje brezposelnosti	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opišejo družbenoekonomske značilnosti prebivalstva in razlikujejo med aktivnim in neaktivnim prebivalstvom, med delovno aktivnim in brezposelnim prebivalstvom; • opredelijo brezposelnost; • razlikujejo registrirano in anketno brezposelnost ter pojasnijo, kako ju merimo; • izračunajo stopnjo registrirane brezposelnosti iz nabora podatkov.
Posledice brezposelnosti	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • razpravljajo o možnih gospodarskih posledicah brezposelnosti, vključno z izgubo potencialnega BDP, izgubo davčnih prihodkov, zvišanimi stroški dajatev za brezposelnost, izgubo dohodka za posameznike in večjimi razlikami v razdelitvi dohodka; • razpravljajo o možnih osebnih in socialnih posledicah brezposelnosti, vključno s povečano stopnjo kriminala, povečano stopnjo stresa, večjo zadolženostjo, brezdomstvom in razpadom družine.
Vrste brezposelnosti in vzroki za brezposelnost	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opredelijo strukturno, sezonsko, frikcijsko in ciklično brezposelnost; • razlikujejo med vzroki za frikcijsko, strukturno, sezonsko in ciklično brezposelnost; • z uporabo grafa pojasnijo, da ciklična brezposelnost povzroča padec agregatnega povpraševanja; • z uporabo grafa razložijo, da strukturno brezposelnost povzročajo spremembe povpraševanja po določenih poklicih, prenos dejavnosti v tujino in togost na trgu dela; • ocenijo vladne politike za reševanje različnih vrst brezposelnosti.

3.3.7.3 Stabilne cene	
Opredelevitev inflacije, dezinflacije in deflacije	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • razlikujejo med inflacijo, dezinflacijo in deflacijo; • pojasnijo, da inflacijo in deflacijo običajno merimo z izračunom indeksa cen življenjskih potrebščin (ICŽP), ki meri spremembo cen košarice blaga in storitev, ki jo porabi povprečno gospodinjstvo.
Posledice inflacije	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • razpravljajo o možnih posledicah zmerne stopnje inflacije (stabilne cene), vključno z večjim zaupanjem gospodarskih subjektov, višjo zaposlenostjo, večjimi naložbami, večjo porabo in posledično večjimi državnimi prihodki; • razpravljajo o možnih posledicah visoke stopnje inflacije, vključno z večjo negotovostjo, prerazporeditvenimi učinki, manjšimi prihranki in zmanjšanjem konkurenčnosti domačih proizvodov na tujih trgih.
Posledice deflacije	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • razpravljajo o možnih posledicah deflacije, vključno z visokimi stopnjami ciklične brezposelnosti, povečanjem zadolženosti in propadom podjetij.
Vrste in vzroki inflacije	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • z uporabo grafa pojasnijo, da inflacijo povpraševanja povzročajo spremembe v determinantah agregatnega povpraševanja (AD), kar povzroči njegovo povečanje; • z uporabo grafa pojasnijo, da stroškovno inflacijo povzroča povečanje stroškov proizvodnih dejavnikov, kar povzroči zmanjšanje agregatne ponudbe (AS); • <i>ovrednotijo ekonomske politike za reševanje različnih vrst inflacije.</i>
3.3.7.4 Uravnoteženi odnosi s tujino	
Plačilna bilanca	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opredelijo pojem plačilne bilance in navedejo sestavne dele plačilne bilance Slovenije; • opredelijo pojem trgovinske bilance; • pojasnijo geografsko strukturo slovenske zunanjetrgovinske menjave; • razlikujejo med debetnimi in kreditnimi postavkami v plačilni bilanci; • preučijo, kako sta tekoči in finančni račun medsebojno odvisna; • pojasnijo, da je stanje na tekočem računu enako vsoti kapitalskega računa in stanja na finančnem računu.
Sestavni deli računov plačilne bilance	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>pojasnijo štiri komponente tekočega računa, zlasti saldo trgovinske bilance, saldo trgovine s storitvami, dohodek in tekoče transferje;</i> • <i>razlikujejo med primanjkljajem tekočega računa in presežkom tekočega računa;</i> • <i>pojasnijo dve komponenti kapitalskega računa, zlasti kapitalskih transferjev in transakcij z neproizvedenimi, nefinančnimi sredstvi;</i> • <i>pojasnijo tri glavne sestavine finančnega računa, zlasti neposredne naložbe, portfeljske naložbe in rezervna sredstva;</i> • <i>izračunajo elemente plačilne bilance iz niza podatkov.</i>

Saldo tekočega računa	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pojasnijo, kako lahko apreciacija valute povzroči primanjkljaj v tekočem računu; • pojasnijo, zakaj lahko primanjkljaj v tekočem računu plačilne bilance povzroči zmanjšanje mednarodnih rezerv, zadolževanje in deprecijacijo valute; • pojasnijo, kako lahko deprecijacija valute povzroči presežek v tekočem računu; • pojasnijo, zakaj lahko presežek v tekočem računu plačilne bilance povzroči povečanje mednarodnih rezerv ali inflacijski pritisk zaradi izdaje primarnega denarja.
3.3.7.5 Socialno ravnovesje in pravičnost	
Distribucija dohodka in neenakost v razdelitvi dohodka	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • z uporabo grafa razložijo distribucijo dohodka v Sloveniji; • pojasnijo Ginijev koeficient za merjenje razlik med dohodki; • pojasnijo redistributivno funkcije proračunske politike in pomen progresivne obdavčitve dohodkov; • izračunajo dohodnino iz niza podatkov.
Revščina	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • razlikujejo med absolutno in relativno revščino; • predstavijo metode merjenja revščine v Sloveniji, kot so stopnja tveganja revščine, prag tveganja revščine in stopnja materialne prikrajšanosti; • pojasnijo možne vzroke revščine, vključno z nizkimi dohodki, brezposelnostjo in pomanjkanjem človeškega kapitala; • pojasnijo možne posledice revščine, vključno z nizkim življenjskim standardom in pomanjkanjem dostopa do zdravstvene oskrbe in izobraževanja.
Drugi ukrepi za pospeševanje pravičnosti	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pojasnijo, da vlade prevzamejo izdatke za neposredno zagotavljanje ali subvencioniranje različnih družbeno zaželenih dobrin in storitev (vključno z zdravstvenimi storitvami, izobraževanjem in infrastrukturo, ki vključujejo sanitarno oskrbo in oskrbo s čisto vodo), s čimer bodo omogočile njihovo dostopnost državljanom z nizkimi dohodki; • razložijo koncept transfernega plačila in navedejo primere, vključno s starostnimi pokojninami, nadomestili za brezposelnost in otroškimi dodatki.
Zdravstvena politika	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pojasnijo razloge za spremembe zdravstvenega sistema v Sloveniji; • pojasnijo način obveznega financiranja zdravstvenega sistema kot plačila obveznih prispevkov, plačanih iz bruto plač delojemalcev, ki se stekajo v Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije; • pojasnijo način dodatnega zdravstvenega zavarovanja, ki financira zdravstveni sistem prek zavarovalnic.

<p>Pokojninska politika</p>	<p>Dijaki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pojasnijo razloge za spremembe pokojninskega sistema v Sloveniji; • pojasnijo način dokladnega financiranja pokojninskega sistema kot plačila obveznih prispevkov, plačanih iz bruto plač delojemalcev, ki se stekajo v Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, kar omogoča medgeneracijsko solidarnost; • pojasnijo individualni naložbeni sistem financiranja pokojninskega zavarovanja v povezavi s pokojninskimi skladi, investicijskimi skladi, zavarovalnicami in drugimi finančnimi institucijami.
-----------------------------	--

4. STANDARDI ZNANJA IN MINIMALNI STANDARDI ZNANJA

Standardi znanja se delijo na standarde in na minimalne standarde znanja (ti so zapisani s krepkim tiskom). Izhajajo iz operativnih ciljev ter izražajo obseg (količino) in globino (kakovost) znanja, opredeljenega v operativnih ciljih. V procesu pouka jih dijaki dosegajo na različnih taksonomskih ravneh znanja. Standardi znanja se nanašajo na celotno obdobje, v katerem izvajamo predmet. Standarde znanj za preverjanje in ocenjevanje znanja opredeli učitelj ob upoštevanju tukaj navedenih standardov.

V delu o temeljnih ekonomskih pojmi in procesih dijak pridobi temeljna ekonomska znanja, pomembna za razumevanje ekonomskih pojmov in ekonomskih procesov v sodobni družbi. Pri tem:

- pojasni značilnosti ekonomije, kot družbene vede, in obnašanje posameznih ekonomskih subjektov;
- **pojasni bistvo ekonomskega problema;**
- **pojasni pomen gospodarjenja pri reševanju ekonomskih problemov;**
- **navede temeljne ekonomske subjekte, kot so gospodinjstva, podjetja in država;**
- analizira odnose med ekonomskimi subjekti in pojasni temeljne ekonomske procese;
- analizira ravnanje ekonomskih subjektov (posameznikov, gospodinjstev, podjetij in države v tržnem gospodarstvu).

V delu o mikroekonomiji dijak spozna mikroekonomske probleme in razvija ekonomsko logiko delovanja uspešnih podjetij v tržnem gospodarstvu. Pri tem:

- **pojasni temeljne pojme, povezane z reprodukcijo v podjetjih;**
- **pojasni, nariše in izračuna proizvodne stroške;**
- **pojasni uspešnost in učinkovitost delovanja podjetij v kratkem in dolgem roku;**
- **pojasni delovanje ponudbe in povpraševanja na trgu in grafično prikaže tržno dogajanje;**
- pojasni tržne pomanjkljivosti in aktivno vlogo države pri zmanjševanju teh pomanjkljivosti;
- **pojasni delovanje potrošnikov in ponudnikov v tržnem gospodarstvu v popolni ali nepopolni konkurenci;**
- z analizo konkretnih ekonomskih problemov razvija sposobnost uporabe znanj kot podlage za poslovno odločanje;
- pridobljena ekonomska znanja uporablja pri analiziranju ravnanj posameznikov, skupin in organizacij in tako pogloblja razumevanje ekonomskih dogajanj;
- pojasni in ozavešči izzive trajnostnega razvoja za družbeno blaginjo.

V delu o makroekonomiji dijak spozna agregatno ponudbo in agregatno povpraševanje, značilnosti delovanja gospodarstva kot celote ter vlogo države kot institucije koordinacije. Pri tem:

- **pojasni temeljne značilnosti dohodkov proizvodnih dejavnikov;**
- **pojasni prehod od posameznih enot na agregatne količine;**
- **razloži in izračuna BDP države (nominalno/realno, na prebivalca);**
- **razloži dejavnike, ki ustvarjajo BDP;**
- **analizira in pojasni temeljne ekonomske podatke v obliki statističnih tabel, slik in grafov;**
- **pojasni osnovne značilnosti vodenja ekonomske politike v Sloveniji;**
- **analizira koristi mednarodne trgovine in vključenosti v ekonomske integracije;**
- **pojasni in razume način in smisel uresničevanja makroekonomskih ciljev države;**
- uporablja razne vire aktualnih informacij o ekonomskih dogajanjih in kritično presoja njihovo zanesljivost in uporabnost;
- razvija logično in analitično mišljenje ter sposobnost razlikovanja med ugotovljenimi dejstvi, različnimi mnenji in stališči;
- samostojno presoja ekonomske probleme in vprašanja v današnji Sloveniji;
- oblikuje lastno mnenje in razvije sposobnosti za natančno in logično pojasnjevanje svojih mnenj in stališč;
- rešuje probleme, daje pobude, oceni tveganja in vrednoti razvojne dosežke Slovenije.

5. DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Učitelj pri predmetu ekonomija skrbi, da je vzdušje v razredu miselno spodbudno ter psihološko varno in sproščeno. Dijaki naj razumejo, kaj se učijo in zakaj ter kaj bodo morali razumeti, vedeti in znati, da bodo uspešni. Ves proces učenja in poučevanja naj bo usmerjen na dijaka, njegove spoznavne procese in konstrukcijo lastnega znanja.

Dijaki se pri predmetu ekonomija srečujejo z ekonomskimi pojmi, tako da postopno bogatijo strokovno besedišče. Učitelj naj pri posredovanju ekonomskih vsebin največ pozornosti posveča razumevanju sporočil. Pri tem ni pomembno poznavanje zahtevnejših podrobnosti obravnavanih ekonomskih pojmov in procesov. Za dijake je pomembno, da spoznavajo bistvo ekonomskih problemov, razumejo ekonomska sporočila in pri tem razvijajo ekonomsko pismenost. Podrobnosti o obravnavanih ekonomskih pojmi in procesih bodo dijaki spoznavali postopno in jih strokovno poglobili šele na univerzi, skladno z izbrano smerjo študija.

V učnem procesu naj učitelj načrtuje uporabo aktivnih metod in oblik pouka, ki dijake motivirajo za usvajanje novih znanj in razvijanje sposobnosti za samostojno delo. Aktivnosti dijakov naj bodo usmerjene predvsem v samostojno zbiranje in kritično presojanje aktualnih ekonomskih informacij. Pri zbiranju informacij naj dijaki uporabljajo sodobna informacijska sredstva in informacijsko-komunikacijsko tehnologijo. Učitelj naj dijake spodbuja h kritičnemu presojanju dogodkov v sodobni tržni družbi. Zastavlja odprta, problemska vprašanja, ki spodbujajo razmišljanje in sprejema vse odgovore. Dijakom naj daje sprotne povratne informacije, ki jih motivirajo in usmerjajo pri delu.

Učitelj naj dijakom omogoči izkazovanje znanja na različne načine (z multimedijskimi predstavami, pisnimi besedili, praktičnimi izdelki, raziskovalnimi nalogami idr.). Dijak lahko dokaze o svojem učenju zbira v mapi učnih dosežkov ali kako drugače. Znanje preverjamo in ocenjujemo v skladu z veljavnim pravilnikom o preverjanju in ocenjevanju znanja. Pri pouku ekonomije v gimnazijah lahko znanje preverjamo in ocenjujemo ustno in/ali pisno, preverjamo in ocenjujemo pa lahko tudi druge učne dosežke dijakov. Pri ocenjevanju učitelji upoštevajo obvezna znanja, potrebna za splošno izobrazbo in namenjena vsem dijakom. Posebna znanja so dodatna oziroma poglobljena znanja, namenjena so poglobljanju vsebin in so lahko tudi izbirna. Pri ocenjevanju učitelji za posamezne letnike upoštevajo različne taksonomske ravni znanja in uresničevanja učnih ciljev. Učitelj pri ocenjevanju upošteva izdelane opisne kriterije znanja.

MEDPREDMETNE POVEZAVE

Ekonomija je veda, ki se pri proučevanju ekonomskih zakonitosti prepleta s spoznanji in vedenji s področja sociologije, psihologije, zgodovine, geografije in matematike. Temeljna ekonomska znanja in vedenja so podlaga za razumevanje poslovnih procesov in dogajanj, ki jih dijaki podrobneje obravnavajo in uporabljajo pri strokovnih predmetih podjetništvo in poslovna informatika. Cilji predmeta poslovna informatika so zastavljeni tako, da omogočajo zbiranje informacij, pomembnih za proučevanje ekonomskih zakonitosti in dogajanj pri predmetu ekonomija. Predmet podjetništvo pomaga pri razvijanju odgovornega ravnanja in ustvarjalnega mišljenja ter tako motivira dijake za poglobljanje znanj, pomembnih za obvladovanje poslovnih procesov. Razumevanje temeljnih ekonomskih pojmov in zakonitosti ter razvijanje zavesti o nujnosti gospodarjenja pridobivajo dijaki tudi s sodelovanjem v interesnih dejavnostih oziroma izbirnih vsebinah, kot so državljanska in zdravstvena vzgoja, knjižnično informacijska znanja, okoljska vzgoja, poklicna orientacija itd.

6. MATERIALNI POGOJI

Materialni pogoji za izvajanje pouka (prostor, oprema, učna gradiva, skupine idr.) morajo biti skladni s sprejetimi standardi in normativi.

7. ZNANJA IZVAJALCEV

Ekonomijo lahko poučuje učitelj, ki ima znanja s področja visokošolskega izobraževanja ekonomije ali poslovnih ved.